

KARSAI KRISZTINA

A magyar és a német kábítószer-büntetőjog alapjai

I. Elméleti alapok

Kábítószer és büntetőjog... Nem kétséges, ma szoros kapcsolat van a két fogalom között. Az azonban már korántsem ilyen egyértelmű, hogy ez az összekötés valóban jogos-e. Ugyan e dolgozat nem az okok és körülmények felsorolására vagy akár értékelésére született, mégsem lehet érdektelen a régóta és sok fórumon folyó vita néhány elemének rövid felvillantása.¹ A kábítószerrel való érintkezés formái a mai büntetőjogokban többnyire és általánosságban tiltottak, bár a tiltás kialakulása több különböző (történelmi) tényre vezethető vissza.² Alapvetően azonban *különbséget kell tenni* a kábítószer kereskedelmével (kínálatával) összefüggő tiltás illetve a fogyasztás (kereslet) büntetendősége között. A kábítószeres illegális kereskedelméhez, előállításához kapcsolódó magatartások kriminalizálása, a szervezett bűnözéshez fűződő szoros szálak miatt is, sohasem volt szakmai, társadalmi, politikai vita tárgya, a nemzetek közössége már régen síkraszállt ezen magatartások üldözése és elítélése mellett. Ezzel szemben a kábítószer fogyasztása és az ehhez kapcsolódó cselekmények, mint pl. birtokban tartás vagy megszerzés, büntetendőségének megítélése az utóbbi évtizedekben – legalábbis a szakmai fórumokon – nem mutat ilyen egységes képet. Egyre több az olyan nézet is, amely szerint a kábítószer fogyasztóit, pusztán ezen cselekményük miatt nem kellene büntetni illetve ezen túlmenően, ha bűncselekményt követnek el, a fogyasztói mivoltuknak jelentőséget kellene tulajdonítani – tekintettel arra, hogy a már kábítószerfüggő személyek betegként kezelendők.

A megoldási javaslatok igen széles skáláját felölelik a drogpolitikai eszköztárnak: a teljes legalitástól, a büntethetőséget megszüntető ok kodifikálásáig többféle anyagi jogi illetve eljárásjogi megoldás kínálkozik. A kérdés csupán az, hogy az adott ország jogalkotói milyen kriminálpolitika mellett teszik le a voksukat illetve hogy milyen büntetőjogot alkotnak a kábítószerrel kapcsolatos magatartási kört illetően.

A társadalmi-történelmi tapasztalat nemcsak azt mutatja, hogy a korlátlan hatalom nem mindenható és ehhez képest a büntetőjog, mint a hatalom eszköze nem egye-

¹ Nem újkeletű hazánkban sem a kérdésfelvetés, azonban a politikai-ideológiai helyzet következtében nagyobb nyilvánosságot szakmai fórumokon keresztül is csupán a nyolcvanas években kaphatott. Az MTA Magyar Kriminológiai Társasága több ízben is rendezett kábítószer-problémával foglalkozó konferenciákat. Az 1988-ban tartott konferencián Szabó András kriminológus-professzor is tartott korreferátumot „Büntetés vagy gyógyítás” címmel, melyben – többek között – a kábítószer-fogyasztásra adott büntetőjogi válasz jogosságát illetve szükségességét elemzi.

² Vonatkozó irodalom pl. Bayer István: A kábítószer. Budapest, 1989.

temesen igénybevehető eszköz. A büntetőjog története azt mutatja, hogy jelentős különbség van az önsorsrontó viselkedés és a bűncselekmény között. Sem a mértéktelen alkoholfogyasztást, sem az öngyilkosságot, sem a házastársi hűtlenséget, sem a szenvedélyes bujaságot nem sikerült megfékezni büntetéssel. A büntetőjog visszavonulása erről a területről nemcsak azért történt meg, mert sikertelennek, hatástalannak bizonyult a büntetéssel fenyegetés, hanem elsősorban azért, mert a társadalom kulturális-civilizációs fejlődése az önmagunkkal való rendelkezést emberi jogként, emberi szabadságként ismerte el.³ A kábítószer-fogyasztás szabadságát sok szerző nem tartja besorolhatónak az emberi szabadságjogok nagy családjába, vagy legalábbis a maga egészében (pl. minden kábítószerre vonatkozóan) biztosan nem.⁴ Sőt, a német Alkotmánybíróság pl. ki is mondta, hogy a „kábulat joga” nem létezik.⁵

Általánosságban elmondható, hogy a kábítószer-fogyasztás büntetendőségéről író (akár pro akár contra) szerzők érveléseinek két központi eleme az, hogy egyrészt veszélyeztet-e, sért-e másokat az adott kábítószer fogyasztása, másrészt, hogy az adott szerek az emberi szabadságot (és az ennek lényegét kitevő választás szabadságát) mennyiben befolyásolják. Az utóbbi évek szakirodalmi tapasztalata alapján egyre többen vallják magukénak azt a nézetet, hogy vannak olyan anyagok, amelyek fogyasztása során sem az idegen jogi tárgyak veszélyeztetése, sem pedig az emberi szabadság korlátozása (pl. függőség) nem forog fenn.⁶ Az, hogy egy adott ország büntetőjoga hogyan kezeli a kábítószer fogyasztóit, az a mindenkori jogalkotó döntése tehát.⁷ De az is tény, hogy ha egy magatartás a különböző jogrendszerekben egyetemlegesen tiltott, ez nyomatékosan utal a tilalmazás valós szükségességére (ld. kábítószer-kereskedelem esetén). Más oldalról viszont, ha hasonló tilalmazás hiányzik az összehasonlításra alkalmas felvilágosult jogrendszerekből, akkor ez egyben azt is mutatja, hogy nem szükséges a kérdéses magatartás büntetendővé nyilvánítása.⁸

A jelenlegi nemzetközi viszonyokat a kábítószerrel kapcsolatos visszaélések miatt megalkotott nemzetközi egyezmények hatják át, amelyek szellemében a kábítószer-fogyasztás is kényegében a büntetendő magatartások közé tartozik.⁹

Németország és Magyarország is alkalmaz büntetőjogi eszközöket a kábítószer fogyasztóival szemben. A német kábítószerpolitikát (illetve a már pozitívalódott kábítószerbüntetőjogot) ún. kompromisszumos modell jellemzi.¹⁰ Ez a prohibicionista politika enyhébb, a betegségmodellre épülő változata. Itt is bűncselekmény a kábítószerrezés, de kábítószer fogyasztóival kapcsolatban az elsődleges cél a gyógyítás, nem pedig a büntetés. A keresleti oldal vonatkozásában a büntetőjogi jellegű beavatkozásnak csak

³ Szabó András: Büntetés vagy gyógyítás. In: Magyar Kriminológiai Társaság Közleménye 25. Budapest, 1988.

⁴ Köhler: Freiheitliches Rechtsprinzip und Betäubungsmittelstrafrecht. ZStW 1992., illetve a német Alkotmánybíróság 1994. március 9.-i határozata.

⁵ BVerfG – Recht auf Rausch.

⁶ Fridli Judit – Pelle Andrea – Rácz József: A kábítószerkérdés társadalompolitikája rendszerváltás előtt és után In.: Kriminológiai Közlemények 49. 1994.

⁷ BVerfG – Joga van tehát politikailag eldönteni azt is pl., hogy különbözőképpen tolerálja az ún. illegális drogot (pl. alkohol) és az illegális, de kevésbé veszélyes kábítószerket (pl. kannabisz).

⁸ Kremmitzer, idézi Ligeti Katalin: A jogállami büntetőjogról. In: Büntetendőség, büntethetőség. Budapest, 1997.

⁹ Pl. A kábítószeres és pszichotrop anyagok tiltott forgalmazása elleni, 1988. december 20-án, Bécsben kelt ENSZ Egyezmény.

¹⁰ Három fő modellt különböztethetünk meg: nulla tolerancia, kompromisszumos és holland modell. Ld.: Lévai Miklós: Engedélyezni, vagy tiltani: A kábítószer-fogyasztásra vonatkozó kriminálpolitika dilemmái. Magyar Jog 1996. 1.

kiegészítő szerepe van az egyéb prevenciós eszközök mellett. Magyarországon a Btk.-t módosító 1993. évi XVII. törvény 61.§-ára figyelemmel hazánk drogpolitikája is ezt a modellt követi. A magyar kábítószerbüntetőjog a némethez képest kb. 10–15 éves fáziskésésben van, aminek döntő oka az elmúlt politikai rendszer kábítószer-ügyben való struccpolitikája. Az évtizedes társadalmi, jogi tapasztalatot nem lehet pár év alatt behozni, de valóban fontos mérföldkőnek számít az 1993 évi Btk. módosítás. Érdekes egybeesés, hogy éppen 1994-ben, amikor a német Alkotmánybíróság fontos döntést hozott kannabisz-fogyasztás ügyében,¹¹ intézett Konrád György egy kérdést a magyar Parlamenthez, amelyben a kannabisz-fogyasztás liberálisabb megítélésének megfontolását kérte a honatyáktól.¹² Magyarországon ez a „kérés” igen nagy társadalmi vitát váltott ki, amelyben a szélesebb közvélemény, de a szűkebb szakmai-jogi réteg is szinte egyöntetűen elutasította még a kérdésen való elgondolkodást is...

II. A törvényszövegek összehasonlítása

Az összehasonlítás alapjául mindkét országban a büntetőjogi törvények szolgálnak. Markáns különbség fedezhető fel a két ország büntetőjogi jogforrási rendszerében: Németországban ismert az ún. Kernstrafrecht – Nebenstrafrecht megkülönböztetés, amely azt jelenti, hogy a német Büntető Törvénykönyv (Strafgesetzbuch – StGB) képezi önmagában a büntetőjog magját, míg az ún. mellékbüntetőjog a Btk-n kívüli büntető normák összessége. Ez a jogszabályhalmaz több egyéb törvényt foglal magába, amelyek sokféle jog- illetve életviszonyt szabályoznak és ezen belül tartalmaznak büntetőjogi rendelkezéseket is.

A hazai elméleti büntetőjog nem ismeri el ezt a megkülönböztetést, ui. egyedül a magyar Btk. tartalmazhat büntetőjogi rendelkezéseket.¹³ Így lehetséges az, hogy míg Németországban egy speciális melléktörvény, az ún. kábítószer-törvény (Betäubungsmittelgesetz – BtMG) tartalmazza a kábítószerrel való érintkezés összes lehetséges formáira vonatkozó rendelkezéseket, Magyarországon pedig a büntetőtörvényen kívül ezeket egy sor más törvényben és rendeletben lehet elszórva megtalálni.¹⁴ A német BtMG komplex jogszabály tehát, több jogág szabályozási körébe illő normákat fog össze. Egyes fejezetei a következők: Általános fogalmak, Engedélyek és engedélyezési eljárás, A kábítószer forgalma, Felügyelet, Hatóságok feladatai, Bűncselekmények és szabálysértések, Kábítószerfüggő bűnelkövetők, Átmeneti és zárórendelkezések. Ehelyütt a két ország büntetőjogi rendelkezéseit kívánom összevetni, amelyeket a BtMG hatodik és hetedik fejezete, a 29. § – 38. § illetve a magyar Btk. 282. §, 282/A. § és 283. §-ai tartalmaznak.

¹¹ Ld. e dolgozat Kábítószer-fogyasztók a büntetőjogban c. alcímét.

¹² Konrád György: Kérés a Parlamenthez. Népszabadság, 1994. augusztus 1.

¹³ Úgy tűnik azonban, hogy ezt a régóta elismert, követett elvet és gyakorlatot a jogalkotó manapság figyelmen kívül hagyni látszik, mivel megszületett az első olyan törvény, amely nem büntetőtörvény, de mégis tartalmaz büntetőjogi rendelkezéseket. Ez pedig a nemzetközi bűnügyi jogsegélyről szóló 1996. évi XXXVIII. törvény.

¹⁴ Például: 1972. évi II. törvény, az egészségügyről, 100/1996. (VII. 12.) Korm. rend., a kábítószerrel tiltott gyártáshoz használt egyes vegyi anyagokkal végzett tevékenységek szabályozásáról, 112/1990. (XII.23.) Korm. rend. az áruk, szolgáltatások és anyagi értéket képviselő jogok kivételéről illetve behozataláról, 13/1987. (VIII. 19.) EüM rend. a gyógyszerkészítmények törzskönyvezéséről és a törzskönyvbe bejegyzett gyógyszerkészítmények forgalomba hozataláról, a kábítószer- és pszichotróp listák stb.

A magyar büntetőjogban a fenti bűncselekmények (kábitószerrel visszaélés, kóros szenvedélykeltés) *jogi tárgya* a közegészség, azaz az állampolgárok egészségének sértettségéhez fűződő társadalmi érdek. A német büntetőjogi beavatkozásnak is ez az alapja, azonban a közegészség, mint valódi tartalommal bíró érték létezését több szerző megkérdőjelezi.¹⁵

Elkövetési tárgy a kábitószer, amelynek fogalmát egyik törvény sem határozza meg. Az, hogy mégis mi minősül a törvény alkalmazásában kábitószernek, Németországban a BtMG mellékletei (I–III.), Magyarországon pedig az ún. kábitószer- illetve pszichotróp listák tartalmazzák. A magyar Btk. tartalmaz ugyanis egy értelmező rendelkezést is, amelynek értelmében kábitószeren a visszaélés szempontjából veszélyes pszichotróp anyagot is érteni kell. Ezek a listák különböző miniszteri rendeletek mellékletei, közelebről az 1/1968. (V. 12.) BM–EüM. számú rendeleté illetve a 4/1980. (VI. 24.) EüM–BM. számú rendeleté.

Az *elkövetési magatartásokat* a BtMG szélesebb körben tárgyalja, mint a magyar Btk. Mivel maga a BtMG rendelkezik a kábitószerrel kapcsolatos engedélyezésekkel, a legális kábitószer-forgalom szabályaival, az előírt kötelezettségekkel (stb.), elsőként az ezen rendelkezésekbe ütköző cselekményeket nyilvánítja büntetendővé. A magyar Btk-nak azonban nyilvánvalóan más megoldást kellett találnia: a büntetőjogi tényállás tartalmi keretét más, speciális jogszabályok hivatottak kitölteni. Ezt a „hatósági előírások megszegésével” fordulat fejezi ki. Itt kell megjegyezni, hogy az utóbbi időkben – egyelőre csupán elméleti síkon – kérdésessé kezd válni a hasonló jellegű keretdiszpozíciók létjogosultsága, tekintettel arra, hogy az ilyen diszpozíciók, amelyek tartalmát adott esetben nem törvény, hanem alacsonyabb szintű jogforrás adja meg, nem egyeztethetők össze megnyugtatóan a nullum crimen sine lege elvével.

A BtMG 29. § (1) bekezdés 1. pontja kimondja, hogy büntetendő cselekmény az engedély nélküli termesztés, előállítás, kereskedelem, országba behozatal, kivitel, átadás, megszerzés, forgalombahozatal illetve eladás, megvétel (kereskedelem folytatása nélkül). A 3. pontban szerepel a birtokban tartás, mint elkövetési magatartás, az 5. pontban pedig kiemelten az ország területén való átvitel. Ezek a megfogalmazások az alapesetek elkövetési magatartásait vizsgálva hasonlóak a magyar szabályozáshoz azzal a különbséggel, hogy a Btk. egyrészt nem tartalmazza külön az eladás és a megvétel büntetendővé nyilvánítását, másrészt büntetni rendeli a kínálást is. Az átadás birtokba adást jelent, amely magatartás másik oldalán a megszerzés áll. A magyar törvény értelmezése alapján ez történhet ellenérték fejében vagy akár anélkül, míg a BtMG rendelkezéseit vizsgálva ez csak ellenérték nélkül történhet, mivel az egyszeri ellenérték fejében történő átadás eladásnak, a másik oldalról pedig megvételnek minősül. A több, esetleg meghatározhatatlan számú személynek való (akár nem közvetlen) átadás már forgalombahozatalt valósít meg: elhatároló jellegű itt az elkövető szándéka, amelynek ki kell terjednie arra, hogy több személy fog kábitószerhez jutni a magatartás nyomán. A kereskedelmet a forgalombahozataltól az határolja el, hogy a kereskedelem szélesebb körű tevékenység, mivel magába foglalhatja az eladni szánt áru csomagolását, raktározását stb. A kínálással megvalósítható elkövetési magatartás pedig lényegében átadásra irányuló „kísérlet”, hiszen itt a címzettnek tudatában kell lennie annak, hogy neki a kábitószeret felkínálták, de a felkínálás nem eredményes, mert a címzett a kábitószeret nem fogadta el.

¹⁵ Lásd például Köhler, M.: i. m. 27–28. p.

Érdeemes ehelyütt megemlíteni, hogy a „kábitószeret természet” elkövetési magatartás a magyar Btk-ban bizonyos szempontból eléggé ellentmondásos. A kritika a logikai koherencia megtörését rója fel a jogalkotónak, amikor a természet elkövetési magatartást ugyanúgy a kábítószerre, mint elkövetési tárgyra vonatkoztatja, hiszen nyilvánvaló, hogy kábítószeret nem lehet természeteni, csak ilyen hatóanyagot tartalmazó növényt.¹⁶ A 155. számú BK. a törvény értelmezése során tartalmilag feloldja ezt az ellentmondást azzal, hogy kimondja: vannak olyan növények, amelyek, illetve melyek részei (termése, levelei stb.) szerepelnek a kábítószeres jegyzékén, és jelentősebb feldolgozás nélkül felhasználhatóak kábítószerként. Így tehát kábítószer természetése alatt a kábítószer hatóanyagát tartalmazó növény természetését kell érteni.

Ugyanezen bekezdés további pontjaiban szereplő magatartásformákat a magyar Btk. nem ismeri el önálló elkövetési magatartásoknak, előfordulásuk esetén ezek többnyire besorolhatók az alapesetben felsorolt elkövetési magatartások közé. Így pl. a BtMG 29. § (1) 6. pontjában meghatározott jogosulatlan felírás önmagában csupán szabálysértést valósít meg.¹⁷ A 29. § (1) 9., 10. pontjai ugyanakkor olyan cselekményeket tesznek elkövetési magatartássá, amelyek a magyar Btk. szerint legfeljebb a kábítószerrel visszaélés vagy adott esetben más bűncselekmény kísérleteként, felbujtásaként, vagy előkészületeként minősülnek. Így például a 9. pontban meghatározott elkövetési magatartás szerint büntetendő az is, aki valótlán vagy nem teljes adatokat szolgáltat, hogy kábítószer felírását érje el saját maga, más vagy állat számára. Ilyen magatartás kifejtésével azonban nem valósul meg a magyar Btk. szerint a kábítószerrel visszaélés. A gyógyszerek kiváltására jogosító orvosi vények kiállítása során tanúsított félrevezető magatartás, tekintettel arra, hogy az ilyen vények nem közokiratok (BK 82. szám), legfeljebb a későbbi magánokirat-hamisítás bűncselekményének előkészületi cselekménye lehet és mint ilyen nem büntetendő.

Ha a kábítószerrel visszaélés bűncselekményét valaki az előkészületi szakig fejtí ki, az a magyar büntetőjog szerint az előkészületért, mint *sui generis* szabályozott bűncselekményért felel. Így pl. ha a kábítószer reklámozásában merül ki a magatartás; akkor nálunk ez előbb említett előkészületi alakzatért fog felelni, míg Németországban a BtMG 29. § (1) 8. pontja szerint, az alapeset elkövetési magatartásai alapján. A 29. § (1) 12. pontjában meghatározott elkövetési magatartásnak, amely szerint aki nyilvánosan, gyűlésen vagy írások terjesztésével olyan kábítószeres fogyasztásra hív fel, amelyek rendelése nem megbízható módon történt, tartalmilag megfelelhet a magyar tényállás (7) bekezdése. Ugyanakkor, itt a törvényalkotó szubszidiaritást irányoz elő, azaz ezt a tényállást a magyar büntetőjog szerint csak akkor lehet megállapítani, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg. A 13. pont hasonló tartalommal a magyar törvény 282. § (4) bekezdésében is megtalálható, és így, egy lényegében bűnsegély jellegű magatartást emelnek az önálló bűncselekmény szintjére. Ennek nyilvánvalóan az a jogpolitikai indoka, hogy ez a magatartás magasabb fokú társadalomra veszélyességet hordoz magában, semmint hogy engedni lehessen a részesi magatartásokra vonatkozó szabályok alkalmazásának akár csak a lehetőségét is.

A *bűncselekmény alanyához* egyik törvény sem fűz speciális ismérvet, így a bűncselekmények alapesetét bárki elkövetheti. A Btk-beli kábítószerrel visszaélés bűncselekményét csak szándékosan lehet elkövetni (azon belül azonban eshetőleges szándékkal

¹⁶ Korona Lajos: Termesztő szenvedélyek – Ügyészek Lapja, 1996/1. szám 45–50. p.

¹⁷ 1968. évi I. törvény a szabálysértésekről: Kábítószerrel visszaélés 90. § (1) Aki arra jogosulatlan személynek vagy a megengedett mennyiségen felül bárkinek kábítószerrel juttat, harmincezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható.

is elkövethető a cselekmény), míg a BtMG ismeri egyes elkövetési magatartások viszonylatában a bűncselekmény gondatlan változatát is: „29. § (4) Ha a tettes az (1) bekezdés 1., 2., 5., 6b. vagy 10. pontjaiban leírt cselekményeket gondatlanul követi el, egy évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel sújtható.” Az elkövetői tudattartalom többtelemeleként megjelenhet a célzat is, tekintve, hogy mindkét törvény jelentőséget tulajdonít a saját felhasználású elkövetésnek. A BtMG 29. § (5) bekezdése és a magyar törvény 282/A. §-a tartalmaznak privilegizált esetet arra az elkövetőre, aki azzal a céllal követi el az alapeset bizonyos elkövetési magatartásait, hogy majd ő maga fogyassza el a kábítószerrel.

A bűncselekmények *megvalósulási stádiumainak* büntethetősége különbözőképpen alakul a két országban. A sem a BtMG, sem pedig a StGB nem tartalmaz rendelkezést a felsorolt cselekményekhez kapcsolódó előkészület büntetendőségéről. A Btk. azonban a 282. § (5) bekezdésében kimondja, hogy a kábítószerrel visszaélés alap- és minősített eseteinek előkészülete is bűncselekmény és így büntetendő. A kísérlet büntetendőségét a StGB [23. § (1) bekezdés] szabályozza, és kimondja: „A büntett kísérlete büntetendő, míg a vétségé csak akkor, ha erről a törvény kifejezetten rendelkezik.”¹⁸ A BtMG 29. § (2) bekezdése kimondja, hogy az (1) bekezdés 1., 2., 5. vagy 6b. pontjaiban meghatározott magatartások esetén a kísérlet is büntetendő, míg a magyar büntetőjog generális jelleggel mondja ki az egyes bűncselekmények kísérletének büntetendőségét.

A magyar törvény 282. § (6) bekezdése *privilegizált esetként* tartalmazza a csekély mennyiségre való elkövetést. Ilyenkor az alapesetnél enyhébb büntetési szankciókeret kerülhet alkalmazásra, annál is inkább, mivel a bűncselekmény itt vétségnek minősül. A német BtMG is privilegizálta a csekély mennyiségre való elkövetést, pontosabban lehetővé tette a bíróságnak, hogy a büntetés kiszabásától eltekintsen, ha a kábítószerrel visszaélés saját használatra csekély mennyiségben történt.¹⁹

Mind a magyar, mind a német büntetőjogban (és kábítószerbüntetőjogban) is él az az angolszász jogrendszerekben kialakult jogintézmény, amely hazánkban *vádalku* néven került be a jogrendszerbe. Magyarországon a büntetőeljárásról szóló²⁰ 1973. évi I. törvény és az 1995. évi CXXV. törvény (a nemzetbiztonsági szolgálatokról) igen széles körben teszik lehetővé az eljárás (nyomozás) megszüntetését. A Be. 139. § (2) bekezdése szól erről, amikor kimondja, hogy bűncselekmény elkövetésének alapos gyanúja esetén az ügyész előzetes jóváhagyásával a nyomozóhatóság a nyomozást megszüntetheti, ha a bűncselekmény elkövetésével alaposan gyanúsítható személlyel történő együttműködéshez fűződő nemzetbiztonsági vagy bűnüldözési érdek jelentősebb, mint az állam büntetőjogi igényének érvényesítéséhez fűződő érdek. A másik törvény [55. § (1)] szól ezen megszüntető ok másik oldaláról: „A nemzetbiztonsági szolgálatok a legfőbb ügyész által kijelölt ügyész előzetes jóváhagyásával a nyomozás megtagadásának vagy megszüntetésének kilátásba helyezésével információ-szolgáltatásban állapodhatnak meg bűncselekmény elkövetésével alaposan gyanúsítható személlyel, ha az érintett személlyel történő együttműködéshez fűződő nemzetbiztonsági érdek jelentősebb, mint az állam büntetőjogi igényének érvényesítéséhez fűződő érdek.”

¹⁸ StGB 12.§ (1) Büntett az a jogellenes cselekmény, amely legalább egy évi szabadságvesztéssel vagy annál súlyosabban büntetendő. (2) Vétség az a jogellenes cselekmény, amely csekély büntetéssel vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

¹⁹ A továbbiakban külön szokás foglalkozni a különböző halmazati, elhatárolási kérdésekkel, de erre ehelyütt nincs mód.

²⁰ 1973. évi I. törvény.

A német büntetőjog ezzel szemben csupán két esetben engedi az ilyen okkal történő büntetés enyhítését vagy mellőzését: „kábitószerrel visszaélés” körében illetve a terrorizmus elleni harcban (pl. StGB 129a. §) A BtMG 31. §-a kimondja ugyanis, hogy a bíróság saját belátása szerint enyhítheti a büntetést vagy a törvény meghatározott esetekben eltekinthet attól, ha a tettes a) önkéntes akaratnyilatkozatával jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy a cselekményt – a saját magatartásán túlmenően – felderíthessék, vagy b) önként a hatóság előtt idejében nyilatkozik arról, hogy a BtMG 29. § (3), 29a. § (1), 30a. § (1) szerinti bűncselekményeket készülnek elkövetni, amelyek tervezéséről tud, és úgy teszi meg nyilatkozatát, hogy a készülő bűncselekményt még meg lehessen akadályozni.²¹ A német rendelkezés tehát csak a bíróságnak teszi lehetővé, hogy az „alkut” elfogadó személyre nézve kedvezően járjon el. Úgy tűnik, a német jogalkotó az eljárásjogi legalitás elvének áttörésére – olyan mértékben, mint a magyar – nem vállalkozott.

III. Kábítószer-fogyasztók a büntetőjogban

A kábítószerbüntetőjog fontos, de nagyon kérdéses és vitatott fejezetéhez érkezünk. Korábbiakban már volt szó arról, hogy mennyire védhető az egyén életébe való büntetőjogi beavatkozás a fogyasztói magatartás miatt, most azonban azt kell megvizsgálni, hogy ha a büntetőjog – az elméleti alapvetések ellenére vagy épp ezek miatt – mégis beavatkozik sajátos eszközeivel, akkor milyen jogintézményeken keresztül teszi ezt. Ebben a fejezetben a két vizsgált ország kábítószerbüntetőjogának fogyasztókra vonatkozó keresztmetszetét kívánom összehasonlítani.

Sem a BtMG, sem pedig a magyar Btk. nem tartalmazza elkövetési magatartásként a fogyasztást. Megállapítható azonban, hogy a törvényi szabályozások mindkét országban a kábítószerrel összefüggő magatartások széles skáláját lefedik, és minden olyan magatartás büntetendő, amely a kábítószer fogyasztását megelőzheti, vagy azzal együtt járhat, azaz kábítószerrel fogyasztani csak úgy lehet, hogy előtte vagy közben szükségképpen valamelyik kriminalizált magatartás már megvalósul. Így helye lehet a megállapításnak, hogy a fogyasztást indirekt módon ugyan, de kriminalizálták. Ez a megoldási mód mindkét országra jellemző. Magyarországon némileg egyszerűsítette a helyzetet az, hogy a Legfelsőbb Bíróság VI. számú kötelező erejű elvi döntésével 1986-ban egyértelműen eldöntötte az addig a jogalkalmazók számára kérdésesnek tűnő problémát: „A kábítószer fogyasztója a kábítószerrel való visszaélés bűncselekményét akkor is elköveti, ha nem maga készítette vagy tartotta a kábítószerrel, hanem mástól, a fogyasztás érdekében szerezte meg.” Ezt az elvi álláspontot a Legfelsőbb Bíróság 155. számú BK-ja is fenntartotta.

A fogyasztók megítélése hazánkban szorosan összefüggött a korábban is említett társadalmi, politikai helyzettel és ennek büntetőjogi konzekvenciája a teljeskörű kriminalizáció volt. Az új politikai, társadalmi rendszer kialakulásával felvetődött azonban a büntetőjog tapasztaltabb nyugati demokráciák megoldási módszereihez való „harmonizálásának” szükségességének – ezen a téren is. Ugyanakkor azonban egy valós, a jogrendszeren belüli folyamat is jelentősen közrejátszott abban, hogy szemléletváltás a

²¹ Vonatkozó elemzés pl. *Zschockell*: Verbrechen und Vergehen gegen das BtMG, NStZ 1996, Heft 5: „Alkalmazható ez a rendelkezés arra, aki magától a saját cselekményén túlmenően olyan adatokat szolgáltat a többi résztvevőről, kapcsolatokról, elkövetési módszerről, amelyek a már meglevő ismeretekkel összhangban állnak és nem csak azt erősíti meg, amit a hatóság már tud, hanem azt meghaladva a kérdéses cselekmény bizonyításához szükséges biztos alapot is szolgáltat.”

pozitív törvényszöveg szintjén is bekövetkezhetett: az előző évek jogalkalmazói gyakorlata azt mutatta, hogy túl szigorúan kezeli a törvény a kábítószer fogyasztóit, és ennek tompítására a bírák többsége egy felfedezhetően enyhébb büntetés kiszabási gyakorlatot követett (ami kábítószerrel visszaélés esetén csak a fogyasztókkal szemben érvényesülhetett). A bíróságok az esetek jó részében a kábítószerrel való visszaélés büncselekményének elkövetése esetén a törvényben előírt egy, illetve két évnél alacsonyabb időtartamban határozták meg a szabadságvesztést, bizonyítva azt, hogy a legkisebb kiszabható büntetés is túl hosszú azon elkövetők esetén, akik kábítószerfüggők voltak. A végrehajtást általában felfüggesztették, kivéve mikor az elkövető visszaeső volt vagy súlyosabb büncselekményt is elkövetett. Gyakran alkalmazták a pénzbüntetést és a próbárabocsátást is.

Ilyen előzményekkel született meg az 1993. évi XVII. törvény, amely jelentős változtatásokat léptetett életbe a Btk.-t illetően; a módosítás a kábítószerrel visszaélés és kóros szenvedélykeltés törvényi tényállásait is meghatározóan érintette. Ez volt az a jogszabály, amely a kábítószer kínálati oldalán szigorította a büntető törvény rendelkezéseit, de a keresleti oldalon bevezetett egy – a korábbi hazai megítéléshez képest – haladőbb szellemű rendelkezést. Ez a Btk. 282/A. §-ában megfogalmazott, dogmatikailag büntethetőséget megszüntető ok lehetővé teszi, hogy az ún. *redukált elkövetői magatartások* esetén az elkövető mentesülhet a büntetőjogi felelősségrevonás alól. Amennyiben az elkövető a csekély mennyiségű kábítószer saját használatára termeszti, állítja elő, szerzi meg, vagy tartja, illetve ha a kábítószer fogyasztásával összefüggő – kétévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő – büncselekményt követ el, nem büntethető, ha az elsőfokú ítélet meghozataláig okirattal igazolja, hogy legalább hat hónapig tartó folyamatos, kábítószer-függőséget megelőző vagy gyógyító kezelésben részesült. A kábítószer fogyasztásával összefüggő büncselekmény és a kábítószer fogyasztása között konkrét, közvetlen összefüggésnek kell lennie, így a büncselekmény lehet a kábítószer megszerzésének eszközselekménye, de célozhatja a kábítószer-fogyasztás leplezését is, illetve az sem zárja ki a rendelkezés alkalmazását, ha a büncselekményt az elkövető kábítószer hatása alatt követte el. A Btk-n kívül az 1973. évi I., a magyar büntetőeljárásról szóló törvény is tartalmaz ehhez a szakaszhoz tartozó rendelkezéseket, a 137. § (2) bekezdése kötelezővé teszi a nyomozás, a 169. § (5) bek. az eljárás felfüggesztését, ha a terhelt vállalja az előzőekben leírt feltételeknek megfelelő gyógykezelést és igazolja az azon való részvételt. A felfüggesztésre azonban egy ízben egy évre van lehetőség, de ha a terhelt nem igazolja a részvételt az előírt kezelésen, az eljárást folytatni kell.

A 282/A. § által bevezetett új rendelkezés és a hozzá kapcsolódó jogintézményt igen sok kritika érte, de ennek részletes kifejtésére ehelyütt nincs alkalom, éppen ezért csak a főbb kérdéseket említeném meg: a gyógykezelés szükségessége kérdéses pl. alkalmi (első) fogyasztók esetében, az igazoló okirat kiállítását nem határozta meg a törvény (csupán az Indoklás – ami pedig ilyen értelemben nem jogforrás), a jelenlegi szabályozás miatt a korábban már nyomozati szakban megrovással lezárt ügyek azonnal vádemelésre kerülnek, mert a „rendőrség nem viseli ennek a „nagy kockázatu” döntésnek a terhét.”²²

²² *Pelle Andrea*: A tiltás élvezete. Beszélő 1996. október. 44. p.; A kritikához lásd a jogirodalomból *Kertész Imre*: Kábítószer-bűnözés I–III. Belügyi Szemle 1995. 11, 12. és 1996. 1.; *Lévai Miklós*: Engedélyezni, vagy tiltani: A kábítószer-fogyasztásra vonatkozó kriminalpolitika dilemmái. Magyar Jog. 1996. 1.; *Frech Ágnes*: Kísérlet... Magyar Jog 1994. 12.; *Fridli Judit – Pelle Andrea – Rácz József*: A kábítószerkérdés büntetőjogi szabályozásának ellentmondásai. Jogtudományi Közlöny 1994. április.; *Korona Lajos*: A kábítószerfogyasztás büntetőjogi megítélése és a medikalizáció. Ügyészek Lapja 1996. 6.

Németországban jó tíz évvel korábból származik az a törvénymódosítás, amely a kábítószer fogyasztóit a büntetőjog területén megkülönböztetett helyzetbe hozta: 1982-ben fogadta el a német Parlament a BtMG újrászabályozásáról szóló törvényt. A törvény hetedik fejezete (35–38. §) pedig kifejezetten a kábítószer-függő elkövetőkkel foglalkozik.²³ A törvénymódosítás előkészítése során nagy szerepet kapott a „Therapie statt Strafe” elv (terápia büntetés helyett), amely azonban az elfogadott és hatályos törvényszövegben csak a 37. §-ban kaphatott helyet. A törvény előkészítése során a résztvevők között a leginkább vitatott pont a terápia és büntetés közötti helyes út megtalálása volt. Ezzel kapcsolatban nem olyan végső drogpolitikai eszméről folyt a vita, mint „A drogfogyasztás teljes legalizálása” vagy éppen „Büntetés minden áron”, hanem inkább arról, hogy a legalitás elvét mennyire lehet „kivájni” a kivételként szabályozandó, terápiát lehetővé tevő előírásokkal.²⁴ A hatályos BtMG kábítószer-fogyasztó elkövetőkre vonatkozó rendelkezései híven tükrözik a német drogpolitikai elveket, amelyek szerint bár a fogyasztás esetében nem lehet elhagyni a büntetőjog eszköztárát, de a fogyasztók társadalmi integrációjának elősegítésének is nagy jelentőséget kell tulajdonítani.²⁵ Ezért a BtMG módot ad a büntetés mellőzésére és a terápiás lehetőségek igénybevételére.

Alapvetően két vonalon szabályozza a BtMG a fogyasztó-elkövető javára alkalmazható jogintézményeket: a BtMG 29. § (5) és 31a. §-ait tipikusan az alkalmi fogyasztók illetve próbálkozókkal szemben lehet alkalmazni, míg a hetedik fejezet rendelkezései a kábítószerfüggő elkövetőket érintik.²⁶

A német törvény 29. § (5) bekezdése lehetőséget teremt arra, hogy ha a tettes a kábítószerrel csupán saját használatára, csekély mennyiségben termeszt, előállítja, az országba behozza, kiviszi, átviszi, megveszi, egyéb módon megszerzi vagy birtokban tartja, a bíróság eltekinthet a büntetés kiszabásától. Ez a rendelkezés összefonódik a StPO (német büntetőeljárás törvény) megfelelő rendelkezéseivel, amelyek az eljárás megszüntetését teszik lehetővé (153b. §).

A BtMG 31a. §-a az opportunitás elvén nyugszik, ennek értelmében az ügyészségnek van joga a vádemeléstől – büntetőjogi üldözéstől (Strafverfolgung) – eltekinteni, ha az előbb említett feltételek fennállnak, továbbá ha a tettes bűnösségi foka csekély, és a büntetőjogi üldözést nem indokolja közérdek. Ha a vádiratot már benyújtották, a bíróság jogosult az eljárást bármely szakban, az ügyészség és a terhelt egyetértésével megszüntetni. A rendelkezés bevezetését a szakirodalom melegen üdvözte, mert ez az előírás az igazságszolgáltatás tehermentesítéséhez vezet, és az így felszabaduló kapacitást a kábítószer-kereskedelem üldözésére lehet fordítani.²⁷ Mégis kritikaként több szerző úgy véli, hogy az opportunitási elv alkalmazásának ilyen kiterjesztése – szélsőséges esetben – szétfeszítheti az alkotmányos büntetőjog határait. Az ügyészi önkény eluralkodásának lehetősége is fennállhat itt, mert egyrészt az érintett személy nem kezdeményezheti az eljárás leállítását, másrészt ha mégis eljut bírói szakba az ügy, akkor a bíróságnak ki kell kérnie az ügyészség egyetértő nyilatkozatát az eljárás leállításához.²⁸

²³ A törvény büntetőjogi rendelkezéseit legutóbb 1992-ben módosították.

²⁴ Baumgart: Illegale Drogen – Strafrecht – Therapie. Freiburg i. Br. 1994. p. 113.

²⁵ Lévai M. i. m. 14. p.

²⁶ A különbségtétel ugyan nem jogalkotói eredetű, de a törvény ezen szakaszainak szövegének és alkalmazási körének összevetésével mégis könnyen felfedezhető, tekintettel arra is, hogy a hetedik fejezet címe is az, hogy „Kábítószerfüggő elkövetők”.

²⁷ Körner: Die Strafrechtspraxis im Labyrinth neuer Betäubungsmittelrechtsbestimmungen. NJW 1993, Heft 4.

²⁸ Nelles – Vellen: Einstellungsvorschriften als Korrektiv für unverhältnismäßige Strafgesetze? NSZ 1994, Heft 8.

A BtMG 35. § és 37. §-aiban leírt rendelkezések a kábítószerfüggő elkövetőkre vonatkoznak. Bármely rendelkezés alkalmazhatóságának egységes feltétele az, hogy az elkövető a bűncselekményt a függősége miatt (auf Grund einer Betäubungsmittelabhängigkeit) követte el. A 35. § lehetőséget teremt arra, hogy a kábítószerfüggő elkövetőre kiszabott, két évnél nem hosszabb tartamú szabadságvesztés büntetés vagy szabadságvesztés büntetésből hátralevő rész vagy elvonóintézeti elhelyezés (intézkedés) végrehajtását legfeljebb két évre elhalasszák, ha az elítélt függősége miatt már rehabilitációját szolgáló kezelés alatt áll vagy ilyennek kívánja magát alávetni és ennek megkezdését vállalja is. Az elhalasztás jogát a büntetésvégrehajtási hatóság az elsőfokú bíróság egyetértésével gyakorolja. Ugyanakkor a bíróság jogosult ilyen esetben eldönteni, hogy az adott kezelés, amelynek az elkövető alá kívánja vetni magát illetve amely alatt már áll, absztrakte beszámítható-e a büntetésbe. Amennyiben a 35. § alapján a szabadságvesztés büntetés végrehajtását elhalasztották, a BtMG 36. §-a értelmében a bíróság dönt arról, hogy a kezelőintézetben eltöltött idő mennyiben számítható be a büntetés tartamába. Legfeljebb azonban csak a büntetés 2/3 részét lehet ilyen módon letöltöttnek tekinteni, a fennmaradó rész végrehajtását a bíróság próbaidőre felfüggeszti. A felfüggesztést akkor rendeli el a bíróság, ha felelősséggel lehet vállalni a próbaidő kockázatát és így annak „tesztelését”, hogy az elítélt fog-e újabb bűncselekményt elkövetni.

Az oportunitás elvét a német jogalkotó fontos eszközként alkalmazza az eljárások számának csökkentése és a bíróságok tehermentesítése érdekében, a 31a.§ szakaszban foglalt rendelkezésen túlmenően a 37. § (1) bekezdésben szabályozott ideiglenes vádelhalasztás intézményénél is – bár korlátozottabb módon – az ügyészség jogosult dönteni arról, hogy az adott gyanúsítottal szemben vádat emel-e. Az ideiglenes vádelhalasztást akkor lehet alkalmazni, ha az elkövetett cselekményért legfeljebb két évi szabadságvesztés várható, és ha a gyanúsított igazolja, hogy olyan gyógykezelésen (ld. BtMG 35. §) vesz részt, vagy veti alá magát, amelytől reszocializációja várható. Az ügyészség döntéséhez szükség van a bíróság egyetértésére, de az ügyészség határozza meg azt az időpontot, amikor a gyanúsítottnak igazolnia a kell a kezelésen való részvételt. Azonban két év elteltével – ha nem folytatják az eljárást – a cselekmény már nem üldözendő. Ha azonban a bírói szakban van már az ügy, akkor a bíróság hozhatja meg a fenti döntést, de az ügyészség egyetértésével. Itt éppúgy kérdéses, hogy miért kell a bíróság döntéséhez a nyomozó hatóság egyetértése... [ld. 31a. § (2) bekezdése].

Ez az egyetlen rendelkezés, amelyben a törvény előkészítési folyamatában olyan sokszor hangoztatott „Büntetés helyett terápia” (Therapie statt Strafe) elv megtestesülhetett; azaz hogy a kábítószer fogyasztója számára valóban a büntetés helyett a kezelés legyen elérhető. Hiszen a BtMG előző rendelkezései esetében már megvan a jogerős ítélet, tehát nem a büntetés helyett jöhet szóba a kezelés, hanem a büntetés-végrehajtás helyett. Sok kritika érte a jogalkotót a 37. § bevezetése miatt (az érdemek elismerése mellett), ti. a vádemeléstől való eltekintés csak azután jöhet szóba – legalábbis a jelenlegi helyzet szerint –, miután az ügyet felderítették: legalitás elvét áttörte a jogalkotó, de mégsem annyira, hogy a bűncselekmény gyanúja mellett a nyomozástól is eltekintsen.²⁹

Meghatározó jelentőségű a német kábítószerbüntetőjog történetében a német Alkotmánybíróság (Bundesverfassungsgericht – BVerfG) második szenátusának 1994. március 9.-i Nr.10. határozata,³⁰ amely „Hasis-határozat néven” híresült el. A BVerfG

²⁹ Baumgart i. m. 99. p.

³⁰ A határozatot 1994. április 28-án tették közzé.

döntéshozatalát több alsóbb bírósági határozat és az ezek kapcsán benyújtott konkrét alkotmányossági normakontroll kezdeményezése előzte meg. A BVerfG határozatában arra adta meg válaszát, hogy létezik-e a „kábulat joga” (Recht auf Rausch), továbbá hogy mennyiben sérti a német Alkotmány arányossági alapelvét a kannabisz fogyasztásának büntetendősége valamint, hogy alkotmányellenesen szabályozza-e a jogalkotó különböző módon az ún. legális kábítószerrel (nikotin, alkohol) illetve a klasszikus értelemben vett kábítószerrel való visszaélést.³¹

A BVerfG döntésének indoklásában rendkívül részletesen tárgyalja és indokolja határozatának rendelkező részét, itt azonban csak azokat a részeket érinteném, amelyek a kannabisz-fogyasztásról és annak büntetőjogi értékeléséről szólnak. A döntés magja az, hogy a kannabiszprohibíció *nem alkotmányellenes*.³² Ugyanakkor a jogalkotó számára kötelezettség, hogy a csekély mennyiségű, saját használatra szolgáló kannabisz birtoklását és megszerzését szankcionáló büntető normák megfeleljenek az arányossági alapelvnek. A BtMG – a német Alkotmánybíróság álláspontja szerint – megfelel ennek a követelménynek, mert a jogalkotó a 29. § (5) és 31a. § (illetve 153. § StPO) szakaszokban megfogalmazott rendelkezésekkel messzemenően figyelembe vette a cselekmény (csekély mennyiségű kannabisz, saját fogyasztás célzata) csekély fokú „jogtalanságát” (Unrecht)³³ és az elkövető bűnösségének csekély fokát. Mindezek alapján a BVerfG előírja a bűnüldöző hatóságoknak (ügyészségnek), hogy a BtMG 31a. §-ában foglalt rendelkezést a kannabisz fogyasztóival szemben alkalmazni kell, ezen büncselekmény üldözésétől alapvetően (grundsätzlich) el kell tekinteni. Az ifjúság védelme érdekében azonban még ilyen értelemben is üldözendő maradt az iskolák, ifjúsági otthonok, laktnyák stb. környékén való fogyasztás.

A döntéssel a BVerfG a jogalkotó által lefektetett jogi lehetőségeket „keményítette” kvázi kötelezettséggé s így utat engedett az ún. eljárásjogi dekriminalizációnak. A bagatell-büncselekmények olyan szabályozására, amely az arányosság alapelvének is megfelel, két megoldás kínálkozik: egyrészt anyagi jogi, amikor a jogalkotó a büntető norma alkalmazási területét szűkíti vagy speciális szankciót vezet be – tipikusan privilegizált tényállásokkal –, másfelől eljárásjogi, amely a bűnüldözési kényszer (eljárásjogi legalitás) korlátozhatja illetve lazíthatja fel.³⁴ Joggal tehető fel a kérdés, hogy vajon „egy szankciótól megfosztott jogszabály képes-e betölteni funkcióját?”³⁵ A jogalkotónak azonban joga van ott is büntetéssel fenyegetni, ahol annak kizsa-

³¹ Németországban a döntés rendkívül heves társadalmi, szakmai vitát váltott ki. A sajtó által visszhangzott és így a szélesebb – nem szakmai – közvéleményhez is eljutott „Cannabis legal”, „Feuer frei für den Joint”, „Oberstes deutsches Gericht gibt Haschisch frei”, „Das Volk darf haschen” stb. főcímek alatt megjelent értelmezések sajnálatos módon a BVerfG döntésének pontatlan interpretálását tükrözték. Bírákható módon azonban a vonatkozó magyar szakirodalomban is többször ez a téves értelmezés jelent meg. Ld. pl. Lévai, Korona, Frech.

³² Tekintettel arra, hogy a fordítások esetleges félreértelmezésekre is okot adhatnak, szükségesnek érzem az eredeti szövegrészt idézni: Soweit die Strafvorschriften Verhaltensweisen mit Strafe bedrohen, die ausschließlich den gelegentlichen Eigenverbrauch geringer Mengen von Cannabisprodukten vorbereiten und nicht mit einer Fremdgefährdung verbunden sind, verstoßen sie deshalb nicht gegen das Übermaßverbot, weil der Gesetzgeber es den Strafverfolgungsorganen ermöglicht, durch das Absehen von Strafe (§ 29 V BtMG) oder Strafverfolgung (§§ 153 ff StPO, § 31 BtMG) einem geringen individuellen Unrechts- und Schuldgehalt der Tat Rechnung zu tragen. In diesen Fällen werden die Strafverfolgungsorgane nach dem Übermaßverbot von der Verfolgung der in § 31a BtMG bezeichneten Straftaten grundsätzlich abzusehen haben.

³³ A német büntetőjogi dogmatikában „jogtalanság” a tényállás (Tatbestand) és a jogellenesség (Rechtswidrigkeit) kategóriáit foglalja magában; fokozható kategória.

³⁴ BVerfG döntése, *Nelles – Velten*: i. m. 367. p.

³⁵ *Frech*: i. m. 718. p.

bása megengedhetetlen lenne. A törvényt ne csak pusztán a büntetés (szankció) elrendelését lehetővé tevő jogforrásnak tekintsük, hanem a kriminális magatartások rosszallását kifejező eszköznek is, amely még csekély fokú bűnösség esetén is bírhat jelentőséggel.³⁶

A jogirodalom meglehetősen megosztottá vált a döntés meghozatalával, igen sok kritika érte a BVerfG-t, hogy nem vizsgálta meg elég körültekintően döntésének lehetséges következményeit. Legfontosabb eldöntendő kérdésként az vetődött fel, hogy ez a döntés egy kötelező erejű normaértelmezés-e avagy a 31a. §-ának egységes alkalmazását elősegítendő ajánlás-e (obiter dictum).³⁷ Több szerző³⁸ azt kifogásolta, hogy hiába kell az ügyészségnek majd a vádemeléstől eltekintenie, az érintett személy ellen megindul a büntetőeljárás és ennek során éppúgy alkalmaznak ellene pl. kényszerintézkedéseket, mintha az ügyet a rendes úgymenet szerint fel kellene deríteni és majd vádemelésre előkészíteni.

Különösen élesen vetődik fel itt az a már érintett probléma, hogy a 31a. § (2) esetében az ügyészség egyetértését ki kell kérni, ha már bírói szakba jutott az ügy ahhoz, hogy az eljárást megszüntessék. Hiszen éppen a BVerfG döntésével az eljárás leállításának lehetősége kannabisz-fogyasztás esetén kötelezettséggé vált.

Szintén sok kritika érte a német Alkotmánybíróságot azon rendelkezése miatt, hogy a határozatban foglalt elvek érvényesítése érdekében egységes jogalkalmazói gyakorlatot kell kialakítani, de ennek formájáról nem szólt a határozat. Törvény azóta sem született erről, a különböző illetékes tartományi miniszterek konferenciája sem adott erre nézve iránymutatást, így a kívánt egységes jogalkalmazásnak – ezzel kapcsolatban – még ma sincs realitása.³⁹

IV. Büntetőjogi felelősség bódult állapotban

Az előzőeken túlmenően fontos kérdés a kábítószerbüntetőjog tárgykörében a bódult (kábult) állapotban elkövetett bűncselekmények megítélésének kérdése. A bódult állapot háttérében állhat már kialakult kábítószer-függőség, és az így determinált kábítószer-fogyasztás, de akár csupán egyszeri (alkalmi) kábítószer-fogyasztás is. A fő kérdés itt az, hogy az ilyen állapot mennyiben befolyásolja az érintett személy beszámítási képességét, ha adott esetben bűncselekmény elkövetése miatt büntetőjogi felelősségrevonásra kerülne sor.

A magyar büntető törvény kimondja (24. §), hogy nem büntethető az, aki a cselekményt az elmeműködés olyan kóros állapotában – így különösen elmebetegségben, gyengeelméjűségben, szellemi leépülésben, tudatzavarban vagy személyiségzavarban – követi el, amely képtelenné teszi a cselekmény következményeinek felismerésére vagy arra, hogy e felismerésnek megfelelően cselekedjék. A büntetés továbbá korlátlanul enyhíthető, ha az elmeműködés kóros állapota az elkövetőt korlátozza a cselekmény következményeinek felismerésében vagy abban, hogy e felismerésnek megfelelően cselekedjék. A német StGB is hasonló módon szabályozza a beszámítási képességet, amikor kimondja, hogy „nem cselekszik bűnösen az, aki a cselekménye elkövetésekor kóros lelki zavar, súlyos tudatzavar, gyengeelméjűség vagy más súlyos lelki zavar miatt képte-

³⁶ *Nelles – Velten*: i. m. 367. p.

³⁷ *Arthur Kreuzer*: Die Haschisch – Entscheidung des BVerfG. NJW 1994, Heft 37. 2400-2402. p.

³⁸ *Kreuzer*: i. m. 2401. p., *Nelles – Velten*: i. m. 367. p., *Sommer* (Német alkotmánybíró különvéleményében).

³⁹ *Winkler*: Zur Rechtsprechung in Cannabis-Fällen MschrKrim 1997, Heft 2., 65-78. p.

len arra, hogy cselekményének jogtalanságát felismerje vagy ennek a felismerésnek megfelelő magatartásra” (20. § StGB). A 21. § lehetőséget teremt a büntetést enyhítésére, ha a 20. §-ban meghatározott okok miatt az elkövető beszámítási képessége jelentősen korlátozott.

A magyar Legfelsőbb Bíróság szerint⁴⁰ a kábítószeres és kábító hatású anyagok fogyasztásából eredő bódult állapotok olyan, a szokványos részegséghez hasonló állapotok, amelyek nem zárják ki, illetve nem korlátozzák az elkövető büntetőjogi felelősségét. A német büntetőjog is hasonló álláspontot képvisel és főszabályként a kábítószertől bódult állapotot nem tekinti beszámítási képességet kizáró vagy korlátozó oknak. A magyar büntetőjogi szabályozást még árnyalja a Btk. 25. §-ában foglalt szűkítő klauzula is, amely szerint a beszámítási képességet kizáró vagy korlátozó rendelkezések nem alkalmazhatók arra, aki a cselekményt önhibájából eredő ittas vagy bódult állapotban követte el. Ha tehát az adott bűncselekmény elkövetése előtt az elkövető önhibájából került bódult állapotba, akkor a büntetőjog őt úgy kezeli, mintha nem is lett volna bódult állapotban. A büntetőjogi felelősség megállapítását és a büntetés kiszabását, azaz a büntethetőséget azonban a már említett 282/A. §-ában foglalt elterelési lehetőség adott esetben megszüntetheti.

A német kábítószerbüntetőjog a hatályos magyar szabályozástól eltérő megoldást választott. A német StGB tartalmaz ugyanis egy önálló tényállást (323a. § – Vollrausch) a bódulatban elkövetett bűncselekmények egységes értékelésére.⁴¹ A törvény kimondja ugyanis, hogy „aki magát szándékosan vagy gondatlanul szeszest italtól vagy más kábító hatású anyagtól bódult állapotba helyezi, öt évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel büntetendő, ha ebben az állapotában olyan jogellenes cselekményt követ el, amelyért a bódult állapotából adódóan nem vonható felelősségre, mert beszámítási képessége hiányzik, vagy ennek hiánya nem zárható ki”. A Vollrausch elkövetési magatartása a szeszest ital vagy más anyag bódultsághoz vezető fogyasztása, azonban a büntethetőség objektív feltétele az alapcselekmény, amely jogellenes cselekmény, de ezért az elkövető nem vonható felelősségre.

A német büntetőjogban tehát a bűnösség (beszámítási képesség) hiánya vagy ennek ki nem zárhatósága a Vollrausch megállapításának előfeltétele. A büntetendőség alapja az, hogy az elkövető magát elkábítja, pedig büntetőjogi védelemre éppen az alapcselekmény miatt lenne szükség. A magyar büntetőjogban csak azt vizsgálják, hogy hogyan keletkezett a bódult állapot és ha önhibából, akkor nincs helye a beszámítási képesség vizsgálatának, az elkövető felelősséggel tartozik. Lényegében megállapítható, hogy bár a szabályozási mód különböző a két országban, mégis mindkét ugyanúgy az objektív felelősségi elven alapulnak és így a bűnösségen alapuló felelősség elvét áttörik.

A kábítószer-fogyasztás jellemzői és a jogalkalmazói gyakorlat tapasztalatai szükségessé tették, hogy a beszámítási képesség hiányát vagy korlátozott voltát valamilyen módon elismerje a büntetőjog is. Ez egyik országban sem a pozitív törvényszöveg szintjén jelent meg végül, hanem a magyar Legfelsőbb Bíróság illetve a német Szövetségi Bíróság (Bundesgerichtshof – BGH) megfelelő elvi irányítási eszközével.

A Legfelsőbb Bíróság 155. számú Büntető Kollégiumi állásfoglalásában megállapítja, hogy a kábítószer sajátos hatása, az ún. kábítószer-függőség csak akkor vezethet az elkövető beszámítási képességének a korlátozására vagy kizárására (Btk. 24. §), ha

⁴⁰ 155.BK – 1995. március 27.

⁴¹ A magyar büntetőjog is ismerte és sui generis deliktumként szabályozta a beszámítási képességet kizáró ittas vagy bódult állapotban elkövetett büntetendő cselekményt 1948 és 1961 között.

betegség szintjét elérő személyiségzavart, illetve elmebetegséget vagy szellemi leépülést okoz. Az is megállapításra került, hogy a kábítószerhez való hozzájutás hiányában jelentkező megvonásos tünetek, amennyiben elérik az elmebetegség szintjét, kizárhatják vagy korlátozhatják az elkövető beszámítási képességét.

A BGH által lefektetett elvi kritériumok is lényegében ugyanezt a két állapotot tekintik olyan okoknak, amelyek kivételképpen a 21. § alkalmazásához vezethetnek:⁴² ha az évek óta tartó kábítószer-fogyasztás súlyos személyiségzavarhoz vezetett, vagy ha a tettes súlyos elvonási tünetekben szenved, és emiatt kényszerült bűncselekmény elkövetése útján kábítószerrel szerezni. A BGH meghatározott még egy esetet, amelynek fennforgása esetén a jogalkalmazó alkalmazhatja a StGB 21. §-át, ez pedig az, ha az elkövető a bűncselekményt akut kábulatban követte el. Ezt az esetet a magyar büntetőjog nem ismeri el⁴³ – kivéve ha az előzőek valamelyike is fennforog, vagy a bódulat nem önhibából következett be. A német büntetőjogban tehát ez korlátozhatja a beszámítási képességet, míg ha teljesen kizárja, akkor a Vollrausch, mint sui generis bűncselekmény kerül megállapításra.

Érdekes kérdésként vetődik fel az utóbbi időszak magyar jogirodalmában is a kábítószerrel bódult állapotban való járművezetés, ennek jogi megítélése illetve a különböző megoldási javaslatok. Ugyan erről részletes vizsgálat még nem készült, de a rendőrségi jelentésekből az a tendencia olvasható ki, hogy egyre többen ülnek volán mögé kábítószer fogyasztása után, olyan állapotban, ami a biztonságos autóvezetést eleve kérdésessé teszi. Kiindulópontként az tekinthetjük, hogy – mint ismeretes – a magyar Btk. 188. §-a tartalmazza az ittas járművezetés bűncselekményét, amely szerint vétséget követ el, aki szeszest italtól befolyásolt állapotban vasúti vagy légi járművet, valamint gépi meghajtású vízi járművet vagy úszó munkagépet, avagy közúton gépi meghajtású járművet vezet (egy évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő). Ez azonban a tényállásból következően nem vonatkozik olyan személyekre, akik az adott járművet kábítószerrel bódult állapotban vezetik. Míképpen értékelhető tehát a bódult állapotban történő járművezetés? Tekintettel arra, hogy a büntetőjogban a nullum crimen / nulla poena sine lege (stricta) elvből kifolyóan nem lehet büntethetőség megalapozó analógiát alkalmazni,⁴⁴ nem alkalmazható az ittas járművezetés formulája a bódultság esetén. Ezek alapján amennyiben az érintett személy bódult állapotban járművet vezet, és nem okoz sérülést, legfeljebb szabálysértés miatt lesz felelősségre vonható.⁴⁵ Ha a közlekedés rendjét vagy mások életét is veszélyeztetik, illetve sérülést, balesetet okoznak a megfelelő más közlekedési bűncselekmény miatt fog felelni. Ha az ilyen esetek előfordulási gyakorisága nő, akkor komolyan felvetődhet a kérdés, hogy vajon egy a járművezetéshez szükséges készségek befolyásolását tekintve az ittasághoz hasonló állapotban történő autóvezetést miért nem kezel hasonlóan a büntetőjog? Főleg ha azt a tényt is figyelembe vesszük, hogy a hatályos büntetőjog és kriminálpolitika az alkoholt a hozzá kapcsolódó büntetőjogi intézményeken keresztül egyébként a kábítószerkénnél kevésbé veszélyesebb élvezeti szerként fogja fel...

⁴² Roxin: Strafrecht Allgemeiner Teil, München. 1992.

⁴³ Pontosabban a 282A. § b) alkalmazásában veszi figyelembe. BK. 155. szám.

⁴⁴ Nagy Ferenc: A nullum crimen/nulla poena sine lege alapelvről. Magyar Jog 1995. 5.

⁴⁵ Az 1/1975. (II.5.) KPM–BM sz. együttes rendelet s közúti közlekedés szabályairól (KRESZ) 4. § (1) bekezdése a járművezetés személyi feltételeit határozza meg és kimondja, hogy járművet az vezethet aki (...) a vezetési képességre hátrányosan ható szer befolyása alatt nem áll. és szervezetében nincs szeszest ital fogyasztásából származó alkohol. Az egyes szabálysértésekről szóló 17/1968. (IV.14.) Korm. rendelet 51. §-a tartalmazza a közúti közlekedési szabályok kisebb fokú megsértését: Aki a közúti közlekedés szabályait – a 43–50. §-ban meghatározott eseteken kívül – megszegi, tízezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható.

Összehasonlításuk a magyar ittas járművezetés tényállásának megfelelő német tényállás nem korlátozódik csupán az alkoholos befolyásoltságra (StGB 315c. §): Aki a közúti közlekedésben járművet vezet, de szeszes ital vagy más kábító hatású anyag miatt nincs abban a helyzetben, hogy a járművet biztonságosan vezetni tudja (...) és ezzel mások életét, testi épségét vagy jelentős értékű idegen dolgot veszélyeztet, öt évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel büntetendő. Ha az elkövető a cselekményével nem veszélyezteti a megjelölt jogi tárgyakat, azaz „csak” befolyásolt állapotban járművet vezet, akkor a StGB 316. §-a az irányadó, amely szerint egy évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel büntetendő az, aki a forgalomban úgy vezet járművet, hogy szeszes ital vagy más kábító hatású anyag fogyasztása miatt nem képes a járművet biztonságosan vezetni. Itt a gondatlan elkövetés is von maga után büntetőjogi felelősséget.⁴⁶ Lényegében a magyarországi kérdésre is választ adhatunk annyiban, hogy a legegyszerűbb megoldás az lehetne, ha az ittas járművezetés törvényi tényállását kiegészítené a jogalkotó egy olyan formulával, amely tartalmazná a kábítószer vagy kábító hatású szer hatása alatti járművezetés tilalmazott voltát is.

Mindezek elismerése mellett a nagyobb problémát az okozza azonban, hogy egyelőre még nincs általánosan elfogadott módszer arra, hogy a közlekedésben résztvevő járművezetőkéről nagy biztonsággal meg lehessen állapítani – pl. egy közúti ellenőrzés során –, hogy fogyasztottak-e kábítószert illetve ha igen, mikor és milyen mennyiségben.⁴⁷ A már kidolgozott módszerek drágák, konkrét esetekben hosszadalmasak és egyelőre nem alkalmasak arra, hogy a mindennapi gyakorlatban alkalmazzák őket. A kábítószer jelenlétének és mennyiségének biztonságos kimutatása után azt kellene meghatározni, hogy melyek azok a mennyiségi értékek, amelyek szabálysértési illetve büntetőjogi felelősséget vonnának maguk után. Tekintettel arra, hogy a mennyiségi kérdések a kábítószerral visszaélés bűncselekményénél is sok vitára adtak és adnak okot, előrelátható, hogy amennyiben ilyen irányba fog továbbhaladni a jog fejlődése (fejlesztése), komoly akadályt jelenthet majd a megfelelő határértékek definíciója.

V. Minősített esetek

Tartalmilag közel azonos kört fednek le a két törvényben a minősített esetek, de a kiszabható szankciókeretek helyenként nagy különbséget mutatnak. A magyar és a német büntetőjogra is a relatíve meghatározott szankciórendszer a jellemző. Ez ismeretesen annyit jelent, hogy a szankció-meghatározás feladata megoszlik a jogalkotó és a bíróság között. A jogalkotó a büntető norma általános részében generális minimumot és maximumot határoz meg, de az egyes bűncselekményekhez kapcsolódóan speciális szankciókeretet is megad (speciális minimum/maximum). Ezen keretek között jogosult a bíró a konkrét esetben büntetést kiszabni.

A határozott ideig tartó szabadságvesztés büntetés generális maximuma hazánkban 15 év, de halmazati vagy összbüntetés esetén 20 év is kiszabható, Németországban szintén 15 év a maximum, de ezt halmazati vagy összbüntetés esetén sem lehet túllépni.

Az alábbi táblázatot a két vizsgált jogszabály rendelkezései alapján állítottam össze: BtMG 29. § (3), 29a. § (1) 2., 30. § (1), 30a. § és Btk. 282. § (2), (3).

⁴⁶ Vonatkozó irodalom pl. *Kreuzer*: A kábítószerek és a közúti közlekedés biztonsága. Magyar Jog, 1994. 9.

⁴⁷ Lásd pl. *Daldrup*: Cannabis im Straßenverkehr. Düsseldorf 1996.

	Minősített esetek	Szabadságvesztés büntetés a BtMG szerint ⁴⁸	Szabadságvesztés büntetés a magyar Btk. szerint	Halmazat a magyar Btk. szerint ⁴⁹
1	Üzletszerűség	legalább egy év	kettő évtől nyolc évig	
2	Több ember életének veszélyeztetése	legalább egy év	nem kerül értékelésre	
3	Jelentős (nem csekély) mennyiségre való elkövetés – behozatal kivételével	legalább egy év	öt évtől tizenöt évig	
4	Szervezet keretében	legalább két év	öt évtől tizenöt évig ³⁰	
5	Halál gondatlan okozása	legalább két év		alapeset és gondatlan emberölés halmazata
6	Jelentős (nem csekély) mennyiségű kábítószer behozatala	legalább két év	öt évtől tizenöt évig	
7	Szervezet kertében való elkövetés jelentős (nem csekély) mennyiségben	legalább öt év		3. és 4. halmazata
8	Jelentős (nem csekély) mennyiségre való elkövetés lőfegyverrel	legalább öt év		3. és a „fegyveresen” minősítő körülmény
9	Jelentős (nem csekély) mennyiségre való elkövetés és közben olyan eszközt tart magánál az elkövető, amely alkalmas arra, hogy vele másnak személyi sérülést okozzanak és az eszközt arra is szánták	legalább öt év	nem kerül értékelésre	

Mindezen a minősített eseteken kívül további súlyosabban minősülő tényállásokat is tartalmaz mind a BtMG, mind a Btk., amelyek az ifjúság egészségének, erkölcsének védelme érdekében külön kiemelésre kerültek. A BtMG kimondja, hogy büntetendő az a 21. életévét betöltött személy, aki 18 éven aluli személynek ad át kábítószerrel vagy a kábítószerrel a 13. § (1) bekezdésébe ütközően ilyen személynek juttatja vagy közvetlen fogyasztásra átengedi vagy ha ilyen személyt kábítószerrel való engedély nélküli kereskedésre, kábítószer országba való behozatalára, kivitelére, eladására, átadására vagy egyéb módon való forgalombahozatalára rábír vagy ezen cselekmények elkövetésénél támogat. A büntetési tétel az első fordulat esetében legalább egy év, de a második esetben már nem lehet kevesebb öt évnél.

A magyar Btk. is hasonló szigorral lép fel a kiskorúakat is ilyen módon veszélyeztető cselekményekkel szemben, mert a 282. § (2) bekezdésében kimondja, hogy kettő évtől nyolc évig terjed annak a büntetése, aki fiatalkorú vagy gyermekkorú személy felhasználásával követi el a kábítószerrel visszaélést, illetve ha az elkövetés során ilyen személy jut kábítószerhez.

A magyar kábítószerbüntetőjog sajátossága a 283. §-ban meghatározott *kóros szenvedélykeltés* tényállása, amely szerint az a tizennyolcadik életévét betöltött személy,

⁴⁸ Generális maximum 15 év.

⁴⁹ A Btk. irányadó szakaszai alapján itt a szabadságvesztés leghosszabb tartama 20 év lehet.

⁵⁰ A Btk. legújabb módosítása illetve módosítási javaslata már bünszervezet elnevezéssel illeti az eddig minősítő körülményt. A bünszervezet definícióját az értelmező rendelkezések tartalmazzák.

aki tizennyolcadik életévét be nem töltött személynek kábító hatású anyag vagy szer kóros élvezetéhez segítséget nyújt, vagy őt arra rábírní törekszik, büntettet követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Kábító hatású anyagok lehetnek a különböző szerves oldószerek, ragasztók, háztartásban használt gázok (pl. bután) – de az alkohol nem tartozik ebbe a körbe. Az ilyen anyagok megszerzése, tartása, fogyasztása nem bűncselekmény, ezek nem is szerepelnek az adott kábítószerlistákon, de mégis alkalmasak arra, hogy belélegzéssel vagy szippantással hangulat- és tudatváltozásokat idézzenek elő.⁵¹ A büntetőjogi oltalmat a tipikusan részesi magatartások önálló tettesi cselekménnyé való minősítésével alapozza meg a jogalkotó. Korábban a bűncselekmény elkövetője tizennyolcadik életévét be nem töltött személy is lehetett, azonban a jogalkalmazás tapasztalatai alapján nyilvánvalóvá vált ennek tarthatatlansága, mert a büntetőeljárások többsége olyan fiatalkorúak ellen indult, akik hasonló korú társaikkal együtt fogyasztották a kábulat keltésére alkalmas anyagokat.

VI. Mennyiségi kérdések

Mindkét ország büntető rendelkezései központi fogalomként operálnak a csekély (Németországban – geringe Menge) illetve a jelentős (nicht geringe Menge) mennyiséggel – a kábítószer mennyisége meghatározó szerepet tölt be az adott cselekmény büntetőjogi minősítésénél. Az alapesetet a nevesített csekély illetve jelentős mennyiség közé eső „normál” mennyiségre lehet elkövetni, a csekély mennyiségre való elkövetést privilegizált esetként vették fel a büntetendő cselekmények sorába, a jelentős (nem csekély) mennyiség pedig minősítő körülményként szerepel. Ez a megoldás mindkét törvényre jellemző, éppúgy, mint hogy bizonyos esetekben a csekély mennyiségre való elkövetésnél (fogyasztás, termesztés stb.) az elkövető büntetőjogi felelőssége illetve felelősségre vonása kevésbé lesz szigorú.

Bármilyen fontosak is az említett fogalmak, a törvények nem tartalmazzák ezek pontos definícióit, mintegy rábízva ezzel a jogalkalmazóra a tartalmuk kifejtését. Mindkét országban a legfőbb bírói szervek adtak ki a mennyiségi meghatározásokról az egységes jogalkalmazás érdekében megfelelő iránymutatásokat. A magyar Legfelsőbb Bíróság a 155. számú Büntető Kollégiumi állásfoglalásában szabályozza általánosan a mennyiségek meghatározási módját, míg a német Bundesgerichtshof (BGH) több határozatában konkrét módon nyilatkozott a büntetőjogi felelősséget megalapozó illetve súlyosító határértékekről.

Önmagában már az is felvet alkotmányossági aggályokat, hogy felsőbb bíróságok iránymutatása alapján történik az elkövetett cselekmény konkrét minősítése, mivel a nullum crimen sine lege eszméje törvényi szabályozást követel meg a büntetőjogi felelősség megállapítását érintő kérdésekben, másrészt mivel az irányítás alapvetően ajánlás jellegű – vagy legalábbis ez a kívánatos szintén a nullum crimen sine lege elvből adódóan –, magában hordozza az egyenlő elbánás és így a jogbiztonság elvének sérülését.

A magyar megoldásban a Legfelsőbb Bíróság csak arra vállalkozott, hogy egy általános formulát adjon a csekély illetve jelentős mennyiség meghatározásához, amikor kimondta, hogy a Btk. 282. §-ának alkalmazásában "csekély mennyiségű" kábítószer a kábítószerhez hozzá nem szokott fogyasztóra vonatkoztatott halálos (letális), illetve mérgező (toxikus) adag legfeljebb tízszerese; "jelentős mennyiségű" kábítószer pedig az

⁵¹ A Büntető Törvénykönyv magyarázata. Budapest 1996. 585. p.

ilyen adag több mint százszorosa. Azt, hogy egy konkrét esetben (az egyes kábítószeres esetén) mi minősül csekély illetve jelentős mennyiségnek, igazságügyi orvosi szakértői gyakorlatban kialakult standard értékek (mégcsak nem is Legfelsőbb Bíróság által meghatározott értékek) határozzák meg – tovább lazítva a nullum crimen sine lege elvét...

A német szabályozás annyiban más, hogy a BGH az évek során – természetesen megfelelő természettudományos háttérre alapozva – különböző határozataiban konkrétan határozta meg a leggyakrabban használt kábítószeres jelentős (nem csekély) mennyiségének alsó határát. A csekély mennyiség meghatározásánál a tartományi törvényhozás illetve a tartományi jogalkalmazás (és értelmezés) jutott szerephez, aminek következtében tartományonként változó a csekély mennyiség felső határa. A csekély mennyiség meghatározására kialakultak mégis egységesítő módszerek: a kábítószer hatóanyag-koncentrációja, tisztasága, egyszeri alkalommal történő bevehetősége alapján meghatározásra került egy fogyasztási egységnek nevezett kategória, amellyel operálva kimondható, hogy akkor van szó csekély mennyiségről, ha a kábítószer mennyisége nem halad meg három fogyasztási egységet.⁵²

Az imént kifejtettek alapján konkrét kábítószeres esetén az alábbi összehasonlítást teszem.⁵³ A kábítószer mennyiségének megállapításakor annak tiszta hatóanyag-tartalma a mérvadó. A táblázat tartalmazza a korábbi magyar szabályozás alapján (VI. BED) kiszámított határértékeket is.⁵⁴ Így:

	MAGYARORSZÁG				NÉMETORSZÁG	
	VI. BED		155. BK		nicht geringe Menge	
	csekély mennyiség felső határ	jelentős mennyiség alsó határ	csekély mennyiség felső határ	jelentős mennyiség alsó határ		
Morphin	1 g	4 g	4 g	40 g	4,5 g	BGH NJW 1988, 2962
Heroin	0,075 g	0,75 g	0,75 g	7,5 g	1,5 g	BGHSt 32, 162 [164]
Amphetamin	0,6 g	2 g	2 g	20 g	10 g	BGHSt 33, 169 [169]
Kokain	0,6 g	10 g	10 g	100 g	5 g	BGHSt 33, 133 [136]

Jól látható, hogy a kannabisz (illetve annak hatóanyagaként a tetrahydrocannabinol) nem szerepel a táblázatban.⁵⁵ Ennek az az oka, hogy a magyar Legfelsőbb Bíróság állásfoglalása szerint a kannabisz esetében halálos illetve mérgező adag létezése nem bizonyított és ezért az alapegységet konkrét esetben a hazai és kül-

⁵² BayObLG, Urteil vom 14.2.1995. MDR 7/95. 737.

⁵³ A magyar mennyiségi értékeket a Magyar Narkológiai Társaság illetve az Igazságügyi Orvostani Intézet adatai alapján vettem fel a táblázatba.

⁵⁴ A VI. BED alapján csekély mennyiségű az a kábítószer mennyiség, amely egy személyre vonatkoztatva: a) gyógyszerként is alkalmazott kábítószeres esetében az egy alkalommal kiadható gyógyszer mennyiséget nem haladja meg, b) a gyógyászatban nem használatos (gyógyszerként fel nem írható) kábítószerrel a mérgezést okozó mennyiséget nem éri el. Jelentős mennyiségű pedig sok ember – legalább tíz személy – életének vagy egészségének a veszélyeztetésére alkalmas mennyiségű kábítószer.

⁵⁵ A német BGH egyébként 7,5 g THC tartalomban határozta meg a nem csekély mennyiség alsó határát. BGH 33, 8 (NJW 1985, 1404) és ezen határozat későbbi megerősítései.

földi tapasztalatok alapján a szakértő vélelmezi.⁵⁶ Meglehetősen problematikusnak tűnik ez a rendelkezés is, hiszen ha eleve – természettudományos eszközökkel – nem bizonyítható a halálos (mérgező) adag létezése, mégis milyen alapon „vélelmezi” azt vagy a helyébe lépő, ám határozatlan alapegységet, a szakértő? Másfelől a „hazai és külföldi tapasztalatok” kitétel sem felel meg igazán a büntetőjog határozottsági illetve egzaktsági követelményének.

Megjegyzendő, hogy a csekély, jelentős (nem csekély) mennyiségek önmagukban jogi kategóriák, és így nem elsősorban szakértői, hanem inkább jogi minősítési kérdést vetnek fel. A szakértői vélemény legfeljebb természettudományos megalapozást nyújthat ehhez a bíróságnak.⁵⁷ Ezért a jogalkotónak kellene ebben a kérdésben is megnyugtató módon a határokat lefektetnie – éppúgy, mint ahogyan a vagyoni elleni bűncselekmények körében a büntetőjogi felelősséget (illetve a cselekmény minősítését) befolyásoló értékhatárokat is meghatározta. Másik oldalról viszont kérdéses, hogy egy ilyen megoldás a kábítószeres nagy számát tekintve nem lenne-e túl merev. A magyar közelmúltban is ismertté vált néhány olyan eset, amikor a kábítószer-listákon nem szereplő – de kábító hatású – vegyületekkel visszaéltek, éppen azt kihasználva, hogy a kémiai összetétel (és így a jellemzésre használt képlet) kismértékű megváltoztatása miatt az anyag jogilag már nem minősül kábítószernek. Emiatt az esetlegesen a jogalkotó által lefektetett határokat tartalmazó jogszabályt igen sűrűn kellene módosítani, bővíteni.

A mennyiségek meghatározása során az egyensúlyt kell megtalálni a büntetőjogi célok elérése érdekében a különböző szempontok között: hiszen a kábítószer kereskedelme esetén a legkisebb mennyiség is túl sok már, míg a fogyasztók oldaláról közelítve a függőség, hozzászokás jellemzőinek ismeretében, egy nagyobb mennyiség is adott esetben csupán a napi adagnak felel meg... Ilyen fontos szempont lehet, hogy a csekély mennyiség ne legyen olyan csekély, hogy ne férjen bele a különböző kábítószeres kis mennyisége (fogyasztási szokásokhoz, fogyasztó-függő személyekhez viszonyított érték), de ugyanakkor a jelentős illetve csekély mennyiség elhatárolása is jól mérhető legyen, azaz a határok ne legyenek túl közel egymáshoz, hiszen egy kicsivel több kábítószer nem adhat alapot a sokkal súlyosabb büntetéssel való fenyegetésre. Legyen lehetőség az alapeset által használható mennyiségi mérték alkalmazására is (több mint csekély, de még nem jelentős). A jelentős mennyiségnél felmerülhet továbbá a kérdés, hogy a dependens személyek szokásos adagja elérhet-e ekkora mértéket és hogy ilyenkor mi a megoldás? Megalapozottnak tűnik az a szempont is, hogy kábítószer-függő elkövetők esetén más értékeket lehetne alkalmazni, mint a nem függő elkövetőknél – főleg pl. a birtokban tartást vagy megszerzést illeti. Megfontolandó lehet továbbá, hogy az üzletszerű elkövetés esetében nem feltétlenül igazságtalan az egészséges ember mércéül vétele, hiszen a kereskedők nem a saját egészségüket veszélyeztetik, hanem a vevőikét. Mindezen szempontok közötti válogatás illetve az ezeknek megfelelő szabályozás kialakítása során a jogalkotónak arra is figyelemmel kell lennie, hogy a magas kábítószer-mennyiségek megállapítása ne vezethessen a kábítószerrel összefüggő bűnözés elleni küzdelem kriminálpolitikai szempontból elfogadhatatlan enyhítéséhez.⁵⁸

Mégis azt lehet mondani, hogy a magyar szabályozás a fentiekben taglalt szempontok közül néhányat jobban figyelembe vesz, mint korábban – és ez fontos pozitívum.

⁵⁶ 155. sz. BK.

⁵⁷ BH 1991. 55.

⁵⁸ Berkes György In: Kábítószer visszaéléssel kapcsolatos jogértelmezési kérdések (Vitaanyag) Bp. 1994. Legfelsőbb Bíróság.

**BtMG – Betäubungsmittelgesetz
(kivonat)**

Hatodik fejezet – Bűncselekmények és szabálysértések

29. § (1) Öt évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel büntetendő az, aki

1. kábítószerrel meg nem engedett módon termeszt, előállít, azzal kereskedik, vagy anélkül, hogy kereskedne vele, az országba behozza, onnan kiviszi, eladja, átadja, egyéb módon forgalomba hozza, megveszi vagy más módon megszerzi,

2. kivételes készítményt engedély nélkül készít [ezen törvény 2. § (1) 3. pontja és 3. § (1) 2. pontjaival ellentétesen],

3. kábítószerrel tart anélkül, hogy a vásárlást írásbeli engedély birtokában igazolni tudná,

4. (hatályon kívül),

5. jelen törvény 11. § (1) második mondatában foglaltak ellenére az ország területén átviszi,

6. jelen törvény 13. § (1) szakasza ellenére kábítószerrel

a) rendel,

b) átad vagy közvetlen felhasználáshoz átad,

7. jelen törvény 13. § (2) szakasza ellenére kábítószerrel gyógyszerárban vagy állatgyógyászati árban kiad,

8. jelen törvény 14. § (5) ellenére kábítószerrel reklámoz,

9. valótlan vagy nem teljes adatokat szolgáltat, hogy kábítószer felírását érje el saját maga vagy más számára, illetve állatnak,

10. kábítószerrel jogosulatlan fogyasztásának, vásárlásának vagy átadásának lehetőségét nyilvánosan vagy haszonszerzési céllal közli, vagy ilyen alkalmat másnak megteremt vagy biztosít, vagy más kábítószerrel jogosulatlan fogyasztására rábír,

11. (hatályon kívül),

12. nyilvánosan, gyűlésen vagy írással terjesztésével [StGB 11. § (3)] olyan kábítószerek fogyasztására hív fel, amelyek rendelése nem megbízható módon történt,

13. másnak az 1., 5., 6., 7., 10. vagy 12. pontokban szereplő jogellenes cselekmények elkövetéséhez pénzeszközöket vagy más vagyoni eszközöket szolgáltat, vagy

14. a 11. § (2) második mondata 1. pontjában vagy a 13. § (3) második mondata 1. vagy 3. pontjai alapján hozott jogszabályokat megsérti, amennyiben ez a jelen büntető-előírás valamely tényállásába beleillik.

Steril, egyszer-használható fecskendő átadása kábítószer-függő személyek részére nem jelenti a 10. pont szerinti, kábítószer-fogyasztás lehetővé tételét.

(2) Az (1) bekezdés 1., 2., 5. vagy 6b) pontjaiban meghatározott cselekmények esetében a kísérlet is büntetendő.

(3) Különösen súlyos esetekben a szabadságvesztés büntetés nem lehet kevesebb, mint egy év. Különösen súlyos esetről rendszerint akkor beszélünk, ha a tettes

1. az (1) bekezdés 1., 5., 6., 10. vagy 13. pontjaiban leírt cselekményeket üzletszerűen követi el,

2. az (1) bekezdés 1., 6. vagy 7. pontjaiban leírt cselekményével több ember egészségét veszélyezteti.

(4) Ha a tettes az (1) bekezdése 1., 2., 5., 6b. vagy 10. pontjaiban leírt cselekményeket gondatlanul követi el, egy évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel sújtható.

(5) A bíróság az (1), (2) és (4) bekezdések megállapíthatósága esetén eltekinthet a büntetés kiszabásától, ha a tettes a kábítószerrel csupán saját használatára csekély mennyiségben termeszt, állítja elő, az országba behozza, kiviszi, átviszi, megveszi, egyéb módon megszerzi vagy birtokban tartja.

(6) Az (1) bekezdés 1. pontjának előírásait akkor is alkalmazni kell, ha a kereskedés, átadás vagy eladás olyan anyagokra vagy készítményekre vonatkozik, amelyek nem minősülnek kábítószernek.

29a. § (1) A szabadságvesztés nem lehet egy évnél rövidebb, ha

1. a 21. életévét betöltött személy 18 éven aluli személynek ad át kábítószerrel vagy a 13.§ (1) bekezdésébe ütközően ilyen személynek juttatja vagy közvetlen fogyasztásra átengedi vagy

2. valaki nem csekély mennyiségű kábítószerrel engedély nélkül kereskedik, előállítja vagy átadja vagy birtokban tartja, anélkül, hogy a 3.§ (1) bekezdés szerinti engedéllyel rendelkezne.

(2) Közepesen súlyos esetekben a szabadságvesztés három hónaptól öt évig terjedhet.

30. § (1) A szabadságvesztés nem lehet két évnél rövidebb, ha az elkövető

1. olyan szervezet tagjaként termeszt, állít elő kábítószerrel vagy kereskedik azzal, amely ilyen cselekmények folyamatos elkövetésére jött létre,

2. a 29. § (1) bekezdés 1. pontjában leírt cselekményt üzletszerűen követi el

3. kábítószerrel átad, azt másnak közvetlen fogyasztásra átengedi és ezáltal gondatlanul ezen személy halálát okozza vagy

4. kábítószerrel nem csekély mennyiségben az országban átvisz.

(2) Közepesen súlyos esetekben a szabadságvesztés három évtől öt évig terjedhet.

30a. § (1) A szabadságvesztés nem lehet kevesebb öt évnél, ha az elkövető olyan szervezet tagjaként, amely ilyen bűncselekmények folyamatos elkövetésére jött létre, kábítószerrel nem csekély mennyiségben engedély nélkül termeszt, előállít, azzal kereskedik, az országba behozza, vagy onnan kiviszi [29.§ (1) bekezdés 1. pont].

(2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő

1. az a 21. életévét betöltött személy is, aki 18. életévét be nem töltött személy kábítószerrel való engedély nélküli kereskedésre, országba való behozatalra, kivitelre, eladásra, átadásra vagy egyéb módon való forgalombahozatalra rábírja vagy ilyen személyt ezen cselekmények elkövetésénél támogat, vagy

2. nem csekély mennyiségű kábítószerrel engedély nélkül kereskedik, vagy kereskedelem folytatása nélkül az országba behozza, onnan kiviszi vagy megszerzi és eközben lőfegyvert vagy más olyan eszközt tart magánál, amely alkalmas arra, hogy másnak személyi sérülést okozzon, és amelyet erre is szánták.

(3) Közepesen súlyos esetekben a szabadságvesztés hat hónaptól öt évig terjedhet.

31. § A bíróság saját belátása szerint enyhítheti a büntetést [42. § (2) StGB] vagy a jelen törvény 29. § (1), (2), (4) vagy (6) bekezdéseiben foglalt esetekben eltekinthet attól, ha a tettes

1. önkéntes akaratnyilatkozatával jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy a cselekményt – a saját cselekményén túlmenően – felderíthessék, vagy

2. önként, a hatóság előtt idejében nyilatkozik arról, hogy a BtMG 29. § (3), 29a. § (1), 30a. § (1) szerinti bűncselekményeket készülnek elkövetni, amelyek tervezéséről tud, és úgy teszi meg nyilatkozatát, hogy a bűncselekményeket még meg lehessen akadályozni.

31a. § (1) Ha az eljárás tárgya a 29. § (1), (2) vagy (4) bekezdései szerinti vétség, az ügyészség a büntetőjogi üldözéstől eltekinthet, ha a tettes bűnössége csekély, a büntetőjogi üldözést nem indokolja hivatalos érdek és a tettes a kábítószerrel csupán saját használatára, csekély mennyiségben termeszt, előállítja, országba behozza, onnan kiviszi, átviszi, megveszi vagy más módon ahhoz hozzájut vagy birtokban tartja.

(2) Ha a vádiratot már benyújtották, a bíróság az eljárás bármely szakaszában ügyészség és a terhelt egyetértésével megszüntetheti az eljárást, amennyiben az (1) bekezdésben szereplő feltételek megvannak. (...) A bíróság végzésben határoz, amely ellen fellebbezésnek helye nincs.

Hetedik fejezet – Kábítószerfüggő tettesek

35. § (1) Ha az elkövetőt két évnél nem súlyosabb szabadságvesztésre ítélték, és az ítélet indoklásából kiderül vagy egyébként nyilvánvaló, hogy a cselekményt kábítószerfüggőség miatt követte el, a büntetésvégrehajtási hatóság az elsőfokú bíróság egyetértésével a büntetés, büntetés hátralevő része vagy az elvonóintézeti elhelyezés intézkedés végrehajtását legfeljebb két évre felfüggesztheti, ha az elítélt a függősége miatt a rehabilitációját szolgáló kezelés alatt áll vagy ilyennek kívánja magát alávetni és ennek megkezdését vállalja (biztosítja). Kezelésnek minősül az államilag elismert intézményekben való tartózkodás, amely alatt a kábítószer-függőséget megszüntető vagy újabb függőséget megelőző kezelést végeznek.

(2) (3) ...

(4) Az elítélt köteles a büntetésvégrehajtási hatóság által előre meghatározott időpontokban a kezelés megkezdéséről illetve folytatásáról igazolást adni, a kezelendő személyek illetve az intézmények a kezelés megszakitását közlik a büntetésvégrehajtási hatósággal.

(5) A büntetésvégrehajtási hatóság a büntetés végrehajtásának elhalasztását visszavonja, ha a kezelést nem kezdték el vagy azt nem folytatták és nem várható, hogy az elítélt egy ugyanolyan kezelést rövid időn belül elkezd, vagy folytat, vagy ha az előző bekezdésben meghatározott igazolást nem szolgáltatja.

(6) (7) ...

36. § (1) Ha a büntetés végrehajtását elhalasztották és az elítélt államilag elismert intézményben kezelte magát, az itt töltött és az elítélt által bizonyított idő beszámít a büntetésbe, de legfeljebb a büntetés 2/3-ának megfelelően. A beszámítás lehetőségéről a bíróság dönt. Ha ilyen módon a büntetés 2/3-a kitöltöttnek tekinthető vagy a kezelés már nem szükséges, a bíróság a büntetés hátralevő részének végrehajtását próbaidőre felfüg-

geszti, amennyiben felelősséggel lehet vállalni annak kipróbálását, hogy az elítélt újabb bűncselekményeket el fog-e követni.

(2) (3) (4) (5) ...

37. § (1) Ha felmerül annak gyanúja, hogy a gyanúsított a bűncselekményt kábítószer-függősége miatt követte el, és a cselekményért két évi szabadságvesztésnél nem súlyosabb büntetés várható, az ügyészség az illetékes elsőfokú bíróság egyetértésével ideiglenesen elhalaszthatja a vádemelést, ha a gyanúsított igazolja, hogy a függősége miatt a 35. § (1) bekezdésben megjelölt kezeléssel részt vesz, és attól a reszocializációja várható. Az ügyészség meghatározza azt az időpontot, amikor a gyanúsítottnak a kezeléssel való részvételt igazolnia kell. Az eljárást folytatják, ha

1. ha a kezelést a meghatározott időben nem teljesítik,
2. a gyanúsított a szükséges igazolást nem tudja felmutatni,
3. a gyanúsított bűncselekményt követ el és ezáltal bebizonyosodik, hogy a vádemelés elhalasztásának alapjául szolgáló helyzet megszűnt, vagy
4. új tények vagy bizonyítékok felmerülése miatt két évnél súlyosabb szabadságvesztés büntetés is kiszabható.

Az 1., 2. pontokban leírt esetekben nem kell folytatni az eljárást, ha a gyanúsított utólag igazolja, hogy továbbra is kezeléssel vesz részt. A cselekmény miatt nem lehet a gyanúsítottat felelősségre vonni, ha két éven belül nem folytatták az eljárást.

(2) A vádemelés után a bíróság az ügyészség egyetértésével jogosult az eljárást a főtárgyalás lezárásáig (amikor a tényállást még utoljára megvizsgálhatják) ideiglenesen felfüggeszteni. A döntésről szóló végzés ellen jogorvoslatnak helye nincs. Az eljárás leállításáról szóló végzés ellen sincs helye jogorvoslatnak.

(3) ...

KRISZTINA KARSAI

GRUNDLAGEN DES BETÄUBUNGSMITTELSTRAFRECHT IN UNGARN UND IN DEUTSCHLAND

(Zusammenfassung)

In beiden Ländern gehört der unerlaubten Umgang mit Betäubungsmitteln in den Regelungsbereich des Strafrechts. Ob das Strafrecht geeignet ist und ob es erforderliches Mittel ist zu dieser Regelung ist heute von der Seite des BtM-Handels (und damit der organisierten Kriminalität) unbestritten, aber von der Seite des BtM-Konsums ist weitgehend umstritten.

In Ungarn ist die in Deutschland herrschende Abtrennung Kernstrafrecht und Nebenstrafrecht unbekannt, und es gibt auch kein Gesetz, das die nicht strafrechtlichen Aspekte des Umgangs mit Betäubungsmitteln komplex regeln würde. Allerdings werden alle anderen über die bloße strafrechtliche Ahndung hinausgehenden Fragen, wie zB. legale Herstellung, Verschreibung auf Rezept, polizeiliche Handhabung der legalen Einfuhr von Betäubungsmitteln, in mannigfachen Gesetzen und Ministerialerlassen geregelt. Die strafrechtliche Regelung des Umgangs mit Betäubungsmitteln ist allein in dem ungarischen StGB zu finden: Mißbrauch von Betäubungsmitteln, und Erwecken von krankhaften Suchten (§ 282 und § 283. des StGB). In dem deutschen Strafrecht regelt dagegen ein Nebengesetz, das Betäubungsmittelgesetz (BtMG), den Umgang mit Betäubungsmitteln und die dadurch hervorgerufenen Erscheinungen. Mit den Straftaten beschäftigt sich der sechste Abschnitt des Gesetzes.

Par. 282/A des ungarischen StGB beinhaltet einen Strafaufhebungsgrund, der dazu geeignet ist – neben den vielen Kritiken –, die betäubungsmittelabhängigen oder -konsumierenden Straftäter u. U. von strafrechtlichen Weg entkommen zu lassen (Diversio). Die entsprechende Regelung kann auch in dem BtMG gefunden werden: Absehen von der Verfolgung, Zurückstellung der Strafvollstreckung, Absehen von der Erhebung der öffentlichen Klage [29.§ (5), 31a.§, 35.§, 37.§ des BtMG].